

Ton Scheffel neemt afscheid als penningmeester van het bestuur: een interview

Wanneer ben je actief voor het bestuur van Herkenning geworden?

10 jaar geleden wou het toenmalige bestuur dat Herkenning zou stoppen. Op initiatief van Gonda is toen in Tricht een bijeenkomst gehouden met een aantal mensen die ook van mening waren dat Herkenning moest doorgaan. Gonda wilde vanwege haar gezondheid niet zelf in het nieuwe bestuur gaan zitten, en toen heb ik aangeboden om dit te doen.

Je bent zelf geen KFO, wat waren je beweegredenen om je toch in te zetten voor Herkenning?

Ik ben een partner van een kind van... en omdat Gonda dit niet kon doen, leek het me goed als ik het ging doen.

Waarom heb je gekozen voor het penningmeesterschap?

Als penningmeester werk je wel voor de club, maar je blijft wel aan de buitenkant. Dat is belangrijk omdat ik geen kind van 'foute' ouders ben. En het was prettig dat ik ook ervaring als penningmeester had.

Wat is voor jou de betekenis van Herkenning?

Naar aanleiding van mijn werk voor Herkenning ben ik ook in mijn eigen familie-geschiedenis gedoken. Mijn vader vertelde wel over wat ie in de oorlog had gedaan, en ik ging me afvragen of dat wel zo oprecht was. Mijn ouders openden in de oorlog een winkel. Een tante van mij zorgde voor de spullen die ze konden verkopen, maar waar had ze die vandaan, zo midden in de oorlog? Het verhaal gaat dat die tante na de oorlog niet meer in haar stad kon terugkomen, dus daar is iets

Ton Scheffel

gebeurd, maar wat precies weet ik niet.

Je bent meer dan 10 jaar bestuurslid geweest naast ander werk voor Herkenning, hoe kijk je daar op terug?

Je zit er zo in, dat je je vereenzelvigd met de club. Ik heb het best naar mijn zin gehad, op één keer na is de sfeer altijd goed geweest. Het is belangrijk dat er geen herrie in de tent is, het is vrijwilligerswerk en het moet leuk blijven.

Je zat in het telefoonteam namens het bestuur en maakte ook de verslagen. Hoe heb je dat ervaren?

Dat was soms moeilijk; in het begin werd daar wat argwanend tegenaan gekeken: wat komt een bestuurslid bij ons doen? Later was dat niet meer het geval en ik had een goede samenwerking met Anneloes Hamelynck die het telefoonteam supervisie gaf..

Heb je nog een goede raad voor het bestuur en voor Herkenning?

Je moet wel een keer naar opheffing toewerken, maar wanneer dat het juiste tijdstip is, dat zal een lastig punt blijven. Er komen nu weer veel jongeren bij, dat is goed. Er is wel een groot verschil tussen de jongeren en de ouderen, jong wil geen genoegdoening meer, terwijl dat bij sommige ouderen nog wel speelt. Herkenning bestaat uit heel veel verschillende mensen, er is helaas ook een groepje dat het bestuur voor de voeten loopt. Zij willen hun eigen agenda doorvoeren en die

Informatie over de Werkgroep Herkenning

Secretariaat:

Postbus 11319
2301 EH Leiden
06-37134847
email: secretariaat@werkgroepherkenning.nl
Adreswijziging s.v.p. aan het secretariaat

Landelijke hulptelefoon:

06 33057003

Bestuur:

Cuny Holthuis-Buve, voorzitter
Rik van Burken, penningmeester
Ab van Aldijk, secretaris
Jeanne Diele-Staal, lid

Regiocoördinatoren:

Groningen	Jurriën Oortwijn	050 3110955
Flevoland	Pragit Koot	0320 412116
Brabant	Hans van Hoof	0413 475838
Limburg	Margreet Vorstenbosch	046 4373822
Zuid-Holland	Dirk Mostert *	010 2622645
Salland & Twente	Arjen & Mieke de Groot	053 4344801

* b.g.g. het secretariaat

Contactpersoon partners van:

Joke Snijders 033 4617673

Contact Kinderen van Duitse Militairen:

Ab van Aldijk 023 5240898 of 06 533382670

Redactie Bulletin:

Cuny Holthuis-Buve
Gonda Scheffel-Baars, hoofdredacteur
gonda.scheffel-baars@werkgroepherkenning.nl

Webmaster:

Rik van Burken

Voor het laatste nieuws over activiteiten van de Werkgroep Herkenning en over andere zaken die voor de doelgroep van Herkenning van belang kunnen zijn, raadpleeg de website: www.werkgroepherkenning.nl

Donateur worden van Herkenning?

U kunt donateur worden van de Stichting Werkgroep Herkenning. U ontvangt dan ons informatiebulletin dat eens per kwartaal verschijnt. Ook kunt u deelnemen aan de activiteiten die onze Stichting organiseert. De Stichting vraagt van de donateurs een jaarlijkse bijdrage van € **20,00**. In verband met de hoge portokosten wordt aan donateurs die het Bulletin per post ontvangen € 27,50 gevraagd. Een hogere bijdrage is uiteraard welkom. Kunt u een bedrag van € 20,00 niet missen, dan mag dat echter geen belemmering zijn om u te laten inschrijven, elke andere lagere bijdrage is welkom. U kunt uw bijdrage storten op **rekeningnummer NL24INGB0005285797**, ten name van **Stichting Werkgroep Herkenning**, onder duidelijke vermelding van uw naam en adres (zeker bij telebankieren is dit heel belangrijk!) en voor welk doel.

Mocht u vragen hebben omtrent deze procedure, neem dan contact op met de penningmeester: 06-46150270 of rik.van.burken@werkgroepherkenning.nl

Bijdragen inzenden voor het Bulletin:

De redactie bekijkt binnengekomen stukken op:

- goede leesbaarheid
- eenduidigheid wat de inhoud betreft
- lengte van de tekst in verhouding tot de beschikbare ruimte

Indien nodig wordt met de schrijver van de tekst overleg gepleegd.

De inhoud van de stukken mag niet strijdig zijn met de doelstellingen van Herkenning.

Als een bijdrage van iemand wordt opgenomen, geldt dat de redactie voor de inhoud ervan geen verantwoordelijkheid draagt.

Verdere informatie in het colofon op de laatste pagina van dit Bulletin

wordt niet gesteund door het gros van de donateurs. Dat is jammer, want het belemmert het bestuur. Overigens zie je dat ook in andere lotgenotenorganisaties, het is niet specifiek iets voor Herkenning.

Ik heb het een prettige tijd gevonden en er blijft voor mij nog van alles te doen, zoals het versturen van het Bulletin en de brieven per post.

Ton, we hebben altijd met veel plezier met je samengewerkt, heel veel dank daarvoor! Je was een aanwinst voor het bestuur en als voorzitter zal ik je werkkraft en wijsheid missen!

Cuny Holthuis

Dringende oproep van de penningmeester aan onze donateurs!

Helaas moeten wij constateren, dat op dit moment nog lang niet alle donaties voor dit jaar zijn ontvangen.

Ongeveer 1/3 deel van de donateurs heeft voor 2013 zijn/haar donatie nog niet overgemaakt.

Mocht u nog niet betaald hebben, dan verzoeken wij u dit zo spoedig mogelijk te doen.

De activiteiten van Herkenning zijn volledig afhankelijk van uw donaties, zonder uw financiële steun staan wij met lege handen.

Met dank en vriendelijke groet,
Rik van Burken
(penningmeester SWH)

Van de redactie

In dit bulletin besteden we aandacht aan het afscheid van Ton Scheffel als penningmeester van Herkenning en van Anneloes Hamelinck die jarenlang de supervisie van het telefoonteam behartigde.

De penningmeester doet een dringende oproep aan hen die nog geen donatie hebben overgemaakt dit jaar om dat alsnog op korte termijn te doen.

U vindt ook de uitslag van de enquête in dit nummer. Er zijn drie oproepen voor medewerking: een uit de gemeente Groenlo, een rond onderzoek van het interneringskamp Vught en een uit Duitsland.

Professor Hermann von der Dunk schreef een boeiende overdenking bij het boek van Ebbe Rost van Tonningen 'In Niemandland' waarin hij tracht te verklaren waar die typische onverzoenlijkheid in de Nederlandse samenleving vandaan komt.

Ian Buruma schreef in het Historisch Nieuwsblad een artikel over relaties tussen Nederlandse vrouwen en meisjes en geallieerde soldaten. Ook deze vrouwen en meisjes blijken uitgescholden of met de nek aangekeken te zijn!

Het thema 'kinderen van buitenlandse soldaten' speelt ook in andere West-Europese landen. Er zijn diverse organisaties die zich met deze problematiek bezighouden. In Duitsland lopen twee studies naar de lotgevallen van kinderen van Amerikaanse soldaten in het algemeen en van Africo Amerikaanse soldaten in het bijzonder. Ik vond een interessante tekst over Vietnameer Amerikaanse nakomelingen en uit Nederland is er het verhaal van Jan die zijn Canadese vader terug vond.

Het boek van Yvonne van den Berg werd op feestelijke wijze gepresenteerd, een kort verslag hiervan in dit bulletin en een boekbespreking. Twee boeken uit het NIOD-project werden gepresenteerd, onze voorzitter was erbij en brengt verslag uit.

Het Verzetsmuseum in Amsterdam werd met een Kinder-afdeling uitgebreid, Rik van Burken vertelde bij de opening over zijn ervaringen.

Bettina Drion was aanwezig bij de voorbezigting van het verbouwde en vernieuwde Nationaal Archief en geeft ons een impressie.

Uit Duitsland ontving ik een ontroerende en heel bijzondere kerstgeschiedenis.

Een kort verslag van de donateursdag sluit dit bulletin af.

Dit is het laatste bulletin van 2013. Wij wensen u goede feestdagen in december en een goed begin van het nieuwe jaar. Onze volgende ontmoeting is in maart 2014.

Namens de redactie,
Gonda Scheffel-Baars

Afscheid van Herkenning

Ik ben ongeveer 20 jaar geleden in contact gekomen met Herkenning. Dat kwam door een vriendin die actief was geworden en daar over vertelde. Door die vriendin ben ik ingeschakeld om op een zomerse middag bij haar in de tuin een workshop te geven over “werken met groepen” aan toekomstige leiders van gespreksgroepen binnen Herkenning

Een paar jaar later werd ik gevraagd om de telefoongroep te begeleiden. De bijeenkomsten vonden plaats in het centrum van Utrecht.

In mijn werkzame leven had ik een aantal jaren bij de Stichting Korrelatie gewerkt en daar ben ik getraind in werken met telefonische hulpverlening. Ook had ik de Voortgezette Opleiding (VO) afgerond met als hoofdvak “werken met groepen”.

Bij het AMW in Utrecht heb ik verschillende groepen ontwikkeld en begeleid. Vooral groepen met vrouwen en geweldservaringen waren belangrijk. Zoals incest, mishandeling, echtscheiding.

De begeleiding van het telefoonteam had veel overeenkomsten met de problematiek die ik tegen kwam bij de geweldsgroepen. Thema's als loyaliteit, schaamte, schuldgevoelens, komen voor bij alle mensen die trauma's hebben opgelopen in hun leven.

Het werken met het telefoonteam vond ik erg fijn omdat alle deelnemers zich konden open stellen en eerlijk konden kijken naar hun eigen rol en bijdrage. De bijeenkomsten waren inhoudelijk en stimulerend. Ik verheugde me iedere keer weer op de ontmoetingen. Ik werk heel graag met mensen die uit hun slachtofferrol willen komen.

Ik begrijp heel goed dat er een einde is gekomen aan het telefoonteam en dat Herkenning zich voortdurend moet beraden op haar functie. Herkenning is een prachtig initiatief geweest waar heel veel mensen een beter leven aan hebben te danken.

Anneloes Hamelinck

Vanuit het bestuur

De toekomst van Herkenning

We hebben u deze zomer een aantal vragen voorgelegd in een enquête die aan alle donateurs is toegestuurd per post of via e-mail. Helaas hebben niet alle donateurs gehoor gegeven aan onze oproep, maar veel donateurs hebben wel de moeite genomen om hun mening te laten horen, waarvoor onze dank! Elders in dit nummer vindt u een overzicht van de resultaten en wat we ermee gaan doen.

Donateursdag 2013 in Maarn

Deze stond in het teken van recente boeken van 'Kinderen van Foute Ouders' en vooral hoe de ontvangst in de pers was geweest. Ook werd door het project uit Westerbork aandacht besteed aan het verhaal dat door lotgenoten wordt verteld op scholen. Een kort verslag leest u verderop in dit bulletin.

Aanwezig bij boekpresentaties

Een van onze donateurs heeft als kleinkind van een foute grootvader een autobiografische roman geschreven. De presentatie van haar boek was op 18 oktober in het Cultureel Centrum de Oosterpoort in Groningen en uw voorzitter was erbij. Een verslagje hiervan vindt u in dit Bulletin.

Op 31 oktober presenteerde het project Erfenissen van Collaboratie van het NIOD twee afsluitende studies in de Balie in Amsterdam. Er was een groot aantal donateurs van Herkenning aanwezig. Ook hiervan vindt u een kort verslag en aan de beide gepresenteerde boeken zullen wij nog apart aandacht besteden.

Hulp telefoon

De hulp telefoon 06-33057003 is altijd bereikbaar en via dit nummer kunt u ook aangeven of u een persoonlijk gesprek wilt.

Gespreksgroepen voor donateurs

In september zijn twee groepen van start gegaan. De eerste groep die al voor het 2e jaar draait zal eind december voorlopig stoppen tot

maart 2014. Deelnemers kunnen dan ofwel aangeven dat ze willen stoppen omdat een gespreksgroep voor hen niet meer nodig is of dat ze vanaf maart nog graag een poosje meedoen. Er is in die 2 jaar veel gebeurd, we zien dat zulke gespreksgroepen zeker nog hun nut hebben.

De tweede groep was nieuw en had 6 deelnemers. Door omstandigheden hebben 3 deelnemers van verdere deelname af moeten zien en daardoor is de groep te klein geworden. Voor de overgeblevenen is er de mogelijkheid om in maart weer in te stromen in de bestaande groep, of in een nieuwe groep als er voldoende gegadigden zijn.

Wilt u aan zo'n gespreksgroep deelnemen, dan kunt u zich opgeven via tel. 06-330570003 of e-mail: jeanne.diele-staal@werkgroepherkenning.nl of tel.nr. 06-33186793, e-mail: h.hoof@chello.nl.

De website en het forum: het digitale gezicht van Herkenning

Wij zijn erg blij met de vele positieve reacties die wij ontvangen op de informatieve website. Uit de analyse blijkt verder dat wij ook ver over de landgrens worden gelezen en bezocht. Het Forum wordt steeds meer bezocht en ook door meer donateurs, dat gaat echt de goede kant op! Wij nodigen ALLE donateurs uit voor een bezoek aan dit prachtige medium, waarop echt niet alleen zwaarmoedige berichten of nare ervaringen worden beschreven!

Bestuurswisselingen

Ton Scheffel is helaas door ziekte niet meer in staat om als penningmeester te functioneren. We zijn Ton veel dank verschuldigd voor alle jaren dat hij zich heeft ingezet voor Herkenning en wensen hem een spoedig herstel! In dit Bulletin vindt u een interview met hem. Frans ten Veen verklaarde zich bereid om onze penningen te beheren, maar ziet vanwege persoonlijke omstandigheden af van het penningmeesterschap. Wel zal hij Rik van Burken, die deze taak van hem heeft overgenomen, volledig bijstaan. We zijn blij dat op deze manier de functie goed is ingevuld en er continuïteit is.

Wim Dierx – een iets jongere tweede generatie lotgenoot – wil zich oriënteren op een bestuursfunctie en gaat een half jaar meelopen. Welkom Wim!

Een goed voornemen voor 2014? Uw Bulletin per e-mail en u heeft meteen dubbel voordeel!

Het is absoluut nodig dat het aantal donateurs dat wij via e-mail het Bulletin en andere berichten kunnen toesturen, fors toeneemt! De portokosten slokken een onevenredig deel van ons budget op, voor dat geld willen wij u iets beters leveren.

Als u ons uw e-mailadres laat weten, kunt u ook alle tussentijdse berichten over actuele ontwikkelingen ontvangen die een interessante aanvulling zijn op het Bulletin.

U hoeft alleen een mail met uw wens – alleen Bulletin of Bulletin en overige berichten - naar secretariaat@werkgroepherkenning.nl te sturen en wij verzorgen het intern.

Met hartelijke groet,

Het bestuur

Als kind van foute ouders bij het
Verzetsmuseum Junior in Amsterdam
door Rik van Burken

Op 12 oktober was er in verband met de opening van de nieuwe juniorafdeling van het Verzetsmuseum een bijeenkomst van de Vrienden van het museum. In het museum worden vier nakomelingen van verschillende groepen uit WOII (Joods/verzet/ fout/gewoon) geportretteerd.

Het oorspronkelijk geportretteerde 'foute' kind was wegens gezondheidsproblemen niet meer in staat te komen en daarom ben ik gevraagd namens de 'foute' kinderen mijn verhaal te vertellen. Men was benieuwd wat voor mij gezien mijn nog jonge leeftijd (48) de relatie met de oorlog is.

Mijn vader werd op 19 jarige leeftijd lid van de Waffen SS en heeft aan het Oostfront gevochten. In 1944 is hij teruggekomen en

heeft meegevochten bij de slag om Arnhem. Vervolgens is hij gevangen genomen en heeft na zijn detentie de draad weer opgepakt. In ons gezin werd niet over de oorlog gesproken, dat was een afspraak tussen mijn ouders toen ze met elkaar in zee gingen. Ze wilden een nieuwe start maken, de oorlog was voorbij. Mijn moeder die zelf uit een verzetsfamilie komt, wist niets van het verleden van mijn vader. Haar vader leverde in de oorlog als bakker ook aan Slot Zeist waar Seys-Inquart toen zetelde. Daardoor had de familie extra faciliteiten, waarmee ze weer anderen konden helpen.

Ik merkte wel dat de omgeving kennelijk iets wist, zo mocht ik nooit bij andere kinderen spelen en werd ik heel streng opgevoed. Ik mocht ook nooit uitgaan, en was blij toen ik in militaire dienst kon gaan.

Ik ben pas achter het oorlogsverleden van mijn vader gekomen na diens overlijden. In zijn nalatenschap zat ook een doosje met onderscheidingen uit de oorlogen: dat bracht mij op het spoor. Ik ben het dossier in Den Haag gaan opvragen en dat bracht duidelijkheid.

Ik vond het behoorlijk lastig om mijn verhaal te vertellen in het bijzijn van de andere nazaten, zeker toen ik de reactie zag van de Joodse vrouw. Maar na het interview kwam ze op mij af en complimenteerde mij met mijn verhaal. Het was heel prettig dat er een positieve sfeer was, totaal niet veroordelend, dat heeft me goed gedaan.

Ik werd vervolgens uitgenodigd om in de Museumnacht eind oktober ook weer aanwezig te zijn en ook dat was een goede ervaring.

Verslag voorbezigting Nationaal Archief

Op vrijdag 11 oktober was ik aanwezig bij de voorbezigting van het herbouwde publiekscentrum van het Nationaal Archief in Den Haag. Voor onderzoek bij het schrijven van mijn roman *Porselein* was ik er al diverse malen eerder geweest. Zeker de eerste keer, toen ik onderzoek moest doen naar het foute verleden van mijn grootvader, stond me nog vers in het geheugen.

Hoe anders is het nu geworden, zo toegankelijk, fris en modern. Bij binnenkomst, rechts van de informatiebalie, word je een videowall getoond waar je door middel van een eenvoudig aanraakscherm een filmpje te zien krijgt over de faciliteiten die het archief biedt. Duizend jaar Nederlandse geschiedenis is hier ondergebracht en voor het publiek toegankelijk gemaakt. Elk filmpje toont levendige animaties die de informatie ondersteunen en begrijpelijk maken.

Via wegwijzers die overal in het gebouw hangen kom je in de diverse zalen. Zo is er een informatiecentrum waar een uitgebreide bibliotheek aanwezig is. Ook staat hier de zogenaamde 'familieboom'. Aan elke tak hangt een kaartje met verschillende soorten familieonderzoek. Met dit kaartje kun je een filmpje activeren. Je ziet dan een interview met iemand die ervaring met dit soort onderzoek heeft. Voor informatie over de CABR-dossiers heb ik de eer om over mijn ervaringen te mogen vertellen.

Behalve een workshopruimte en de tentoonstellingsruimte met originele documenten, foto's en kaarten, is er een mooie lichte studiezaal waar je zelf onderzoek kunt doen of opgevraagde dossiers kunt inzien.

De tentoonstelling 'Het Geheugenpaleis – met je hoofd in de archieven' vond ik zonder meer geweldig. In elf aparte ruimtes worden door middel van toneel, muziek, games en film beelden getoond van bepaalde gebeurtenissen uit het verleden, variërend van de geschiedenis van een vrouwenabdij in de middeleeuwen tot als matroos verklede vrouwen in de VOC-tijd.

Heel bijzonder, verrassend en boeiend. Zo zie je elf keer een wereld optrekken uit de stoffige archiefdozen. Genoeg om een paar uurtjes voor uit te trekken. Het stoffen imago van het archief is voorgoed verleden tijd.

Bettina Drion

Fout in de schijnwerper: actuele boekpresentaties

Op vrijdag 18 oktober was in Groningen de presentatie van de autobiografische roman van Yvonne van den Berg 'De viool van mijn moeder' in het cultureel centrum de Oosterpoort. Yvonne werkt daar als programmeur voor klassieke muziek, een passende omgeving dus voor een boek over dit onderwerp. Als kleinkind van een foute grootvader en kind van een getraumatiseerde moeder heeft zij haar leven tot een roman verwerkt.

De bijeenkomst in Groningen was warm en ontroerend! Hoe het boek ontstaan is, werd uit de doeken gedaan door een literair agent die Yvonne heeft ontdekt in een schrijversklasje. Zowel het onderwerp als de wijze waarop ze schrijft, vielen hem gelijk op. Toen het manuscript klaar was, waren er verschillende uitgeverijen in geïnteresseerd en dat zegt wat in deze tijd. Aardig waren ook de opmerkingen van haar redacteur die aangaf dat herinneringen meestal onbetrouwbaar zijn, ze leven voort als

dode vissen en ze vereisen een verteller die probeert de waarheid weer te achterhalen. Yvonne heeft de relatie met haar moeder en het daaronder liggende geheim weer boven tafel gekregen. Dat was een langdurig en intensief proces en het resultaat mag er zijn. Aangezien muziek een grote rol speelt in het leven van haar zelf en haar moeder, kon dit element op de presentatie natuurlijk niet ontbreken. De muzikale omlijsting was wonderschoon en ik ging met een goed gevoel weer de trein in naar huis. In dit bulletin wordt ook haar boek besproken.

Van een geheel andere orde was op 31 oktober de boekpresentatie in de Balie in Amsterdam. Twee boeken van het project Erfenissen van Collaboratie door NIOD-onderzoeksters Ismee Tames en Helen Grevers werden daar ten doop gehouden.

Ismee (ons welbekend van haar boek 'Besmette Jeugd' over kinderen van foute ouders) heeft nu een studie geschreven onder de titel 'Doorn in het vlees': over hoe foute Nederlanders in de jaren vijftig en zestig weer in de Nederlandse samenleving zijn opgenomen. Helen Grevers heeft zich gebogen over de interneringskampen voor collaborateurs in 'Van landverraders tot goede Nederlanders'. Gespreksleider in de Balie was Frenk van der Linden die de vaart er goed in hield. Hij startte met de opmerking dat Frits Bolkestein hem in een interview had gezegd dat de communisten in Nederland na de Koude oorlog net zo gestraft hadden moeten worden als de collaborateurs! Vervolgens werd aan enkele mensen uit de zaal gevraagd waarom ze hier aanwezig waren. Er waren nogal wat

kinderen van aanwezig, opmerkelijk was dat ook alle coryfeeën van het NIOD in de zaal zaten.

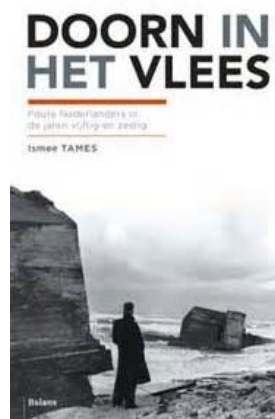
Peter Romijn, die leider is van dit project, sprak als eerste en had een goed verhaal. Na de oorlog was er vooral sprake van veel teleurstelling en was ontheemding troef. Hij refereerde aan het zojuist verschenen boek van Ian Buruma '1945' waarin de ontredde en chaos uitgebreid beschreven worden. In die sfeer ontstaat dan een moeizaam proces waarin de verliezer definitief moet worden onderworpen. Volgens Romijn is die situatie nog steeds niet echt afgesloten.

Woorden om over na te denken, maar tijdens de presentaties van beide dames ging het toch vooral over hoe de overheid zich heeft ingespannen om de collaborateurs weer op het juiste pad te krijgen.

Vragen uit het publiek over de toestanden in de kampen waren aan Helen Grevers niet besteed: ze had er van kennis genomen maar zij had een andere mening. Er waren mensen die haar verhaal kil en afstandelijk vonden en dat was het ook.

Ismee Tames sprak met meer gevoel over wat zij had onderzocht, dat kwam beter over, maar de insteek om de problemen, waarmee voormalige collaborateurs en hun gezinnen te maken kregen, vooral op hun eigen bordje te leggen, was al weer present. Wordt de lijn die met 'Besmette Jeugd' is ingezet nu vervolgd? We houden u op de hoogte.

Cuny Holthuis-Buve

YVONNE VAN DEN BERG: DE VIOOL VAN MIJN MOEDER

Uitg. Luitingh-Sijthoff, ISBN 978 90 218 0875 8

Deze autobiografische roman is geschreven door een kleinkind van een grootvader die bij de NSB was. Als er al therapeuten twijfelen aan het doorgeven van onverwerkte trauma's aan de volgende generatie, dan is dit een boek dat ze beslist moeten lezen en dat hen, naar ik hoop, zal kunnen overtuigen.

De laatste tijd horen we vaak, dat zwijgen altijd de problemen laat voortwoekeren en dat spreken over de oorlog opening verschaft en daardoor herstel. Vaak gaat dat op, maar in het leven van de schrijfster is dat anders. Juist als ze 'het' eenmaal weet, wordt het een traumatiserende factor. Dat komt door het feit dat er door de ouders wel over de oorlog gepraat wordt, maar dat die gesprekken vrijwel altijd in ruzie eindigen. Er wordt niet verwerkt, er worden in die gesprekken slechts telkens opnieuw oude posities ingenomen en versterkt. De vader is niet bij machte, misschien door zijn afkomst uit een verzetsfamilie, om zijn vrouw echt te ondersteunen in het dragen van de last van het verleden: de keuze voor de NSB van haar vader, de vlucht naar Duitsland, de zorg voor haar moeder die in Duitsland op haar dochter steunde en die na de oorlog van alles een grapje maakt en weigert de realiteit onder ogen te zien. De vader heeft als mantra: je moet haar proberen te begrijpen, maar ziet niet in dat hij haar daar feitelijk mee in de steek laat en juist niet ondersteunt. De zoon vlucht in zijn huiswerk, de dochter wil weten en blijft vragen stellen, ook als steeds weer duidelijk wordt dat die vragen niet beantwoord worden en ook niet op prijs worden gesteld.

De dochter, Else, houdt van haar opa en vindt het moeilijk om de 'foute' man met haar lieve opa te combineren. Zij houdt van haar vader met wie ze bij het uitlaten van de hond vrijuit kan praten. Zij houdt van haar grote broer die haar soms kan helpen maar op het punt van de oorlog verstek laat gaan. En ze wil houden van haar moeder die echter zozeer al haar energie nodig heeft om zelf overeind te blijven, dat er nauwelijks energie overblijft voor haar gezin, voor haar dochter die smacht naar echte

aandacht en echt begrip, juist die onmisbare zaken die ze niet geven kan.

De vasthoudendheid van Else laat niet af, bijvoorbeeld als ze wil weten waar de viool van haar moeder is gebleven, waarom ze niet meer speelt, en in het feit dat ze de viool in haar kamer hangt als ze hem op zolder heeft gevonden. Ze hoopt dat de muziek – moeder speelt piano en zij speelt fluit – het contact zal kunnen leggen tussen haar en haar moeder, de enige manier die er misschien nog is om echt tot elkaar te komen. Herkenbaar is de onmacht van de moeder, haar gevangen zitten in haar slachtofferschap, niet beseffend dat ze haar hele gezin daardoor in gijzeling houdt of als ze het al beseft, niet in staat om die situatie te veranderen. Dan blijft de dochter niet anders over om te breken met haar moeder – maar ook dat blijkt de oplossing niet te zijn. De pijn om de breuk blijft en uiteindelijk zoekt ze toch weer contact. Maar zelfs bij de crematieplechtigheid blijkt bij de keuze van de muziek die haar moeder heeft gemaakt, de communicatie nog steeds pijnlijk afwezig.

Geen vrolijk boek, denkt u misschien als ik de inhoud zo samenvat, maar die indruk is niet juist. Er zijn ook veel positieve dingen te bespeuren in deze levensbeschrijving. Ik voel me heel blij als ik lees hoe de dochter in de informatie van Herkenning het verhaal van haar moeder en van zichzelf herkent en een paar stappen op weg naar verwerking, moed en levensvreugd kan zetten. De muziek speelt een grote rol in haar leven en in het boek weet ze heel treffend te beschrijven wat muziek haar doet, hoe muziek haar steunt en bevrijdt. Er blijkt uit haar verhaal ook hoe ze erin geslaagd is voor zichzelf een leven met een geliefde partner op te bouwen, hoe ze ondanks alle narigheid een sterke, zelfbewuste vrouw is geworden.

Een mooi en boeiend boek.

GSB

Preview 72 dpi
PDF = 48 kb

Adagio

BESCHOUWINGEN NAAR AANLEIDING VAN 'IN NIEMANDSLAND' VAN EBBE ROST VAN TONNINGEN

H. von der Dunk

De historicus Hermann von der Dunk heeft onder deze titel een indrukwekkend en verhelderend artikel geschreven. De verleiding is groot om uitvoerig uit het stuk te citeren, maar de ruimte laat dat niet toe. Daarbij schrijft hij lange zinnen in een 'gebeeldhouwde' stijl en ook dat maakt het moeilijk om in zijn stijl een samenvatting te maken. Ik zal het daarom met eigen woorden doen, afgewisseld met enkele citaten uit zijn stuk.

Von der Dunk begint met een uitspraak van Talleyrand, de Fransman die eind 18^e en begin 19^e eeuw in Franse regeringen van zeer verschillende snit een grote rol heeft gespeeld. Hij 'waaide met alle winden mee', zou je samenvattend kunnen zeggen. In onze tijd is dat onvoorstelbaar, je staat voor een bepaalde visie en wisselt die niet in als je een leuk baantje kan krijgen. Talleyrand zei: 'Moraal is een kwestie van datum', en ook dat is vandaag de dag een onvoorstelbare gedachtegang. Maar, vraagt Von der Dunk zich af, zou die uitspraak toch ook ons niet iets te zeggen hebben?

Hij noemt de autobiografie van Ebbe Rost van Tonningen een moedige onderneming: 'Het gaat hier om het dilemma van een zoon tussen de natuurlijke affectieve solidariteit met die ouders en hun rol als prominente NSB'ers die sedertdien op de zwarte lijst van de Nederlandse geschiedenis staan en waarvan ook hij de opvattingen verwerpt. 'Als je het boek vanuit een maatschappelijk oogpunt bekijkt, gaat het over 'het aloude vraagstuk van de verzoening' stelt Von der Dunk en hij wil

het in deze beschouwingen vooral daarover hebben.

Aan het eind van de 16^e eeuw constateerde een groep Franse advocaten dat na de lange slepende burgeroorlog er maar twee mogelijkheden waren om als volk verder te gaan: vergeven of vergeten. Op het persoonlijke vlak was vergeven of vergeten wellicht te moeilijk, daarvoor was er teveel aan geweld gebeurd, maar op het politieke en maatschappelijke niveau waren die opties uitvoerbaar. In de Oudheid zei men al dat omkijken een realistische kijk op heden en toekomst in de weg stond. Dus koos men voor vergeten.

In onze tijd keuren we dat vergeven en vergeten af, onze houding wordt bepaald door 'dat nooit meer'. Bij ons wordt de herinnering aan de oorlog en de verschrikkingen juist op vele manieren levend gehouden. Vanwaar dat verschil tussen toen en nu?

Er zijn drie factoren te noemen:

1. door emancipatie en politisering is het gehele volk bij de politiek betrokken geraakt, en is er in principe op aanspreekbaar;
2. de Verlichting bracht ons de idee van de vooruitgang, we kunnen uit de geschiedenis lessen leren om het voortaan beter te doen;
3. dat bracht, vooral in het 'calvinistische' Nederland – ook andersgelovigen en atheïsten werden beïnvloed door het calvinisme – de moralisering van de politiek met zich mee. In vroeger eeuwen ontbrak dat vooruitgangsgeloof. Er was niks nieuws onder de zon. Het christendom leerde dat de mens zwak en zondig was en dat vergeving een grote

Ebbe Rost van Tonningen

deugd was , al was het maar met het oog op het laatste oordeel. Door het besef allemaal zondaren te zijn, kon een soort realistische solidariteit ontstaan, waarbij het zelfs mogelijk was vijanden te vergeven. Die vergeving gold vaak niet ten opzichte van niet-christenen. [denk aan kruistochten en ketterjacht GSB]. In vroeger eeuwen was politiek een zaak van vorsten en hoge heren, het volk kon niet aansprakelijk worden gesteld. Maar de Verlichting bracht ook de idee van de mondige mens die verantwoordelijk is voor zijn leven. Verzet tegen de aloude ideeën van de kerk resulteerde tenslotte in secularisatie en het terugdringen van het idee van vergeving.

Onze collectieve herinnering is een complex van persoonlijke herinneringen, 'pedagogische motieven (leren van lessen), het morele gebod kwaad te veroordelen en te bestraffen, het vereffenen van rekeningen en de emotionele vergeldingsdrang.' 'Vast staat dat Nederland wat dat collectief vergelden, bestraffen en vergeven aangaat geen schoonheidsprijs verdient', stelt Von der Dunk. Dat het elders niet veel beter was, is geen excuus. We accepteren geen uitvluchten maar moeten de waarheid onder ogen zien. Nu duikt er, en *dat is vandaag ons probleem (cursivering door GSB)*, zegt Von der Dunk, een paradox op: de calvinistische erfenis in Nederland met het besef dat allen zondig zijn wat juist tot solidariteit met medezondaars zou moeten leiden, levert echter een hardnekkige weerstand tegen een collectieve verzoening op, met een beroep op de moraal. 'Het is de merkwaardige paradox van de democratie: de principiële gelijkheid van de mensen staat een onderliggende daadwerkelijke solidariteit van alle mensen en daarmee van het verzoeningsgebod in de weg. 'Door de voortdurende aandacht voor de verschrikkingen van de oorlog blijft de woede tegen de mensen die daar verantwoordelijk voor waren, bestaan en je kunt uit je verzet tegen dit kwaad de rechtvaardiging, de moraal halen om tegenover daders onverzoenlijk te blijven. Maar dat verzet wordt zeer zeker vaak ook ingegeven door de behoefte aan (een verborgen) zelfreiniging, ontlasting van een geweten dat beseft tekort geschoten te zijn tenaanzien van de slachtoffers van de Nazi's.

Hoe komen we uit dit dilemma? Von der Dunk stelt 'een rationeel gedoseerde vergeving' voor, maar 'vooral de verbreding van de eigen nationale horizon, waarbij het eigen verleden en leed in wijder verband worden geplaatst en – *wat belangrijker is!* (*cursivering door GSB*) – het besef dat onschuldige slachtoffers aan alle kanten zijn gevallen en vreselijke dingen hebben ondergaan.' Nederland heeft veel te weinig gekeken naar wat elders, met name in Oost-Europa de volkeren is aangedaan. En gezien de neo-nationalistische en anti-Europese stemming van nu zal die blik ook wel niet naar buiten gericht worden.

Die gebiologeerdheid met eigen leed kan uiteraard verklaard worden door het feit dat Nederland in 1940, anders dan België en Frankrijk, al meer dan een eeuw geen oorlog had meegemaakt. Nederlanders waren veel gezagsgetrouwer dan hun zuiderburen die elk gezag met wantrouwen tegemoet traden. Dat 80% van de Nederlandse Joden konden worden weggevoerd had daar ook mee te maken en niet alleen met een passieve of deels collaborerende houding van de bevolking. Dit gegeven drukt, bewust of onbewust, op het collectieve geweten. Ook daardoor is 'de oorlog' traumatisch, wat zich o.a. uit in een hardnekkige anti-Duitse gezindheid: verklaarbaar in de eerste periode na de oorlog, maar merkwaardigerwijze overgedragen aan de volgende generaties. Politiek moest men met Duitsland binnen Europees verband samenwerken. 'Maar afkeer van Duitsland werd een brevet van de juiste gezindheid voor binnenlands gebruik waarmee men zich een erfgenaam van 'de goede' tijd en de bezetting toonde die in de verbeelding werd verlengd. Het is kortom die grote morele inhaaloperatie die nog steeds, zij het in afnemende mate, de nationale omgang met de bezetting kleurt en spontaan bij de terugblik de morele maatstok van 'goed en 'fout' hanteert. Pas in tweede aanleg worden vandaag dan de nodige afzwakkingen, nuances en correcties op de bekende standaardplaat aangebracht.'

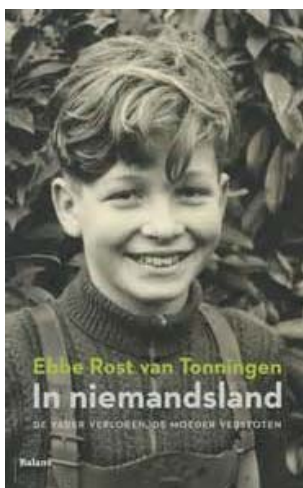
Indonesiërs doen dat anders: je zou verwachten dat ze Nederlanders haten, vanwege de politionele acties, vanwege het koloniale bewind, maar niets is minder waar. Fransen en

Duitsers herdachten samen de slachtoffers, maar Nederland blijft gezamenlijk herdenken principieel afwijzen. Waarom?

'Is het de steile 'calvinistische' moraal, de oude gepredestineerde scheiding van bokken en schapen, die hier nog ook bij historisch-wetenschappelijke vragen en speurtochten naar de wortels van Hitler in het achterhoofd mee resoneert?'

Frankrijk in de 16^e en 17^e eeuw had behoefte aan vergeven en vergeten om de teloorgegangene eenheid weer op te bouwen. Nederland kon in 1945 die eenheid veel eenvoudiger bereiken, omdat, anders dan bij een burgeroorlog, geen grote groep mensen tegenover een andere groep stond. De collaborateurs vormden maar 5% van het geheel, door zich tegen deze kleine groep te keren werd de eenheid vanzelf, en met een moreel sausje opgesierd, bereikt. 'Dat na afloop iedereen in het verzet had gezeten, de heroïserende inkleuring, onderstreepte slechts het idee van een nationale eenheid en vergemakkelijkte de morele uitstoting van de kleine groep fouterikken'.

In Duitsland stond men ook voor het probleem om de natie weer te verenigen. Dat Adenauer teruggreep naar 'vergeten', wat 'verdringen' werd en soms 'handhaving van ex-Nazi's' is door velen in het buitenland scherp veroordeeld. Moreel verantwoorde zuiveringen hadden het halve volk achter de tralies moeten brengen – dat was onmogelijk en zou juist anti-democratische gevoelens hebben opgewekt of verstevigd. Ook in Oost-Europese landen moesten voormalige tegenstanders na de oorlog vaak noodgedwongen collega's worden.

Terug naar het boek. Von der Dunk legt uit waarom hij Ebbe Rost van Tonningen moedig noemt: '...wie over die tijd schrijft weet dat recensenten, kranten en media toch nog een extra brilletje opzetten en klaar staan om schendingen van de collectieve herinnering en de vereiste moraal te signaleren.

'Hij onderstreept nogmaals dat de ouders, met name de moeder, ondanks hun ideeën toch gewoon zorgzame ouders waren. De zoektocht naar de vader is ook een zoektocht van de zoon naar zichzelf. Belangrijk is dat duidelijk wordt waar de familie geworteld was, n.l. in de koloniale elite. Vader Rost van Tonningen was een bekwaam jurist, hij kreeg niet voor niks een belangrijke missie bij de Volkenbond om de Oostenrijkse financiën op orde te brengen. Voor Nederland werd hij de man die binnen de NSB de fascistische tendens omhoog naar een nationaal-socialistische en het anti-semitisme deed landen. Fascisme, de roep om een sterke man, was een brede stroming in geheel Europa [en ook in de VS, GSB.] Rost van Tonningen heeft die rol met een wreed einde moeten bekopen, waarbij zich zijn bewakers leerlingen van de SS betoonden en het niet tot een rechtelijk vonnis zoals bij Mussert is gekomen.'

De zoon wordt door recensenten wel verweten ondanks zijn verwerping van de ideeën van zijn ouders hun zwart te nuanceren en daardoor hun kwaad te relativiseren. 'Maar daarmee is dat nog niet onterecht, zoals we al lang kunnen weten bij alles wat weggedrukt of rechtgebogen is ter wille van het nationale zelfbeeld.' Von der Dunk ziet nog een ander mogelijk moreel perspectief: ook al verwerp je iemands visie, dat iemand ergens voor staat is te prefereren boven de 'kleine smeerlap die voor persoonlijk gewin met alles meedraait, mensen uitlevert of mishandelt en zich daarbij gedragen weet, wie weet nog als held, door de veilige golven van de algemeen heersende normen.' Von der Dunk ziet in dit boek het bewijs, dat het vooral op iemands eigen persoonlijkheid aankomt en op wat hij doet. Het bewijst ook dat men de schaduwen van het verleden kan ontgroeien.

EEN BIJZONDER KERSTVERHAAL

Eva-Maria Schnoor uit Hamburg had een vraaggesprek met Attila Lasch, die werkzaam is in een van de jeugdgevangenissen in Duitsland.

In de jeugdgevangenis van Düsseldorf loopt het tegen Kerst. Het is 1998. De jonge gevangenen proberen, ieder op eigen wijze, om te gaan met de gevoelens die het naderend kerstfeest met zich meebrengt. De een doet stoer, de andere maakt de kerstemoties belachelijk, een ander doet of er niks

bijzonders aan de hand is. Maar intussen weet het personeel wel, dat deze jongens in een hoekje van hun hart dolgraag met mensen om wie ze geven het kerstfeest zouden willen vieren. Kunnen gevoelens van heimwee naar huis meestal goed onderdrukt

worden, in december is dat voor de meesten veel moeilijker. De staf is er zich van bewust dat deze jongens meestal zowel dader als slachtoffer zijn. Ze hebben zich in de harde werkelijkheid van het leven, met zijn competitie en zucht naar altijd meer, niet staande weten te houden. Ze zijn op een bepaald moment door de omstandigheden overspoeld, met een detentie als gevolg. De staf probeert hen te begeleiden in het zoeken naar verandering, zodat als ze weer vrij zijn niet opnieuw aan de verlokkingen van de moderne tijd zullen toegeven. Veel jongens hebben goede jeugdherinneringen, die ze koesteren. Zij stellen zich een toekomst voor die ook weer positieve gevoelens zal opleveren. Maar voor sommige jongens was hun jeugd één grote nachtmerrie, het is voor hen moeilijk om zich iets positiefs voor te kunnen stellen.

Op een van zijn ronden merkt staflid Attila Lasch op hoe een van de gevangenen, Jonathan die voor een drugsdelict is opgepakt, in zichzelf gekeerd is. Dat is hij al dagen lang, en dat verontrust Attila. In een opwelling om de jongeman uit zijn lethargie te halen nodigt hij hem uit voor een gesprek in zijn kamer.

Jonathan doet er aanvankelijk het zwijgen toe, dan zegt hij tenslotte: 'U zou me toch niet geloven als ik vertel wat me dwars zit.' Attila maakt hem duidelijk dat hij weet hoe het leven soms voor mensen situaties en gebeurtenissen in petto heeft die nauwelijks te geloven zijn. Jonathan is opgegroeid in Engeland, waar hij uiteraard wel over de Tweede Wereldoorlog gehoord heeft, maar dat was toch vooral alleen maar geschiedenis. Attila vertelt hem over de Nazi-ideologie, de rassenwaan die Himmler er toe bracht om Lebensborn-tehuizen in te richten en de

geboorte van zuiver Arijse kinderen te bevorderen. Het was geen ideologie, het was idioterie, achteraf gezien, zegt hij, het ging niet om liefde voor kinderen maar om het veiligstellen van een elite voor het Derde Rijk. Attila vertelt aan Jonathan dan het verhaal van een van die kinderen.

Zijn moeder moest haar zoontje direct na zijn geboorte afstaan, maar wist door bemiddeling van iemand in de nabijheid van Hitler het kind op te sporen en naar huis te halen. Ze was een frivole vrouw, die veel relaties aanging en tenslotte een Amerikaan in huis haalde. Voor haar zoontje brak toen een vreselijk belastende periode aan: hij werd geslagen, vernederd, misbruikt. Toen hij 8 was, zag hij geen andere weg dan te proberen zich van het leven te beroven; zijn poging mislukte. Drie maanden lag hij in coma, daarna werd hij overgeplaatst naar een kindertehuis. Maar dat was niet het eind van de reis: hij werd vervolgens van het ene naar het andere familielid gezonden en belandde tenslotte weer bij zijn moeder.

Attila vraagt aan de intens luisterende Jonathan: 'Wat zal er van die jongen terechtgekomen zijn, denk je?' Jonathan hoeft

niet lang na te denken: hij zal zich gewroken hebben of zal vergetelheid gezocht hebben in alcohol of drugs. 'Is hij ook hier in de gevangenis geweest, is het een echte geschiedenis of alleen maar een verhaaltje?' Attila antwoordt: 'De jongen besloot toen hij 18 was om zijn leven in eigen hand te nemen, er de verantwoordelijkheid voor te gaan dragen. Hij leerde voor een beroep, leerde woorden in plaats van zijn knuisten te gebruiken en beseftte dat hij met zijn ervaring anderen zou kunnen helpen om wat meer geluk in hun leven te krijgen dan ze tot die tijd gehad hadden.'

Jonathan krijgt tranen in zijn ogen: 'Die jongen kende uiteindelijk toch zijn moeder, maar ik ken mijn eigen moeder niet'. En dan vertelt hij zijn geschiedenis. Zijn stiefouders stierven toen hij 13 was. In het kindertehuis waar hij opgenomen werd, kreeg hij de brief te zien waarin zij schreven dat zij hem gestolen hadden van een arme gekleurde vrouw in Los Angeles, omdat zij zelf geen kinderen konden krijgen. De directeur van het tehuis en de kinderbescherming probeerden het adres van de vrouw die met name in de brief genoemd werd te achterhalen, maar hun zoektocht leverde niets op. Toen hij uit het tehuis kwam, belandde Jonathan na wat omzwervingen in Duitsland, in Berlijn, Hamburg en tenslotte in Düsseldorf. Om aan geld te komen – om naar Los Angeles te kunnen vliegen en zijn moeder te zoeken – liet hij zich in met drugs en kwam zo in de jeugdgevangenis terecht. En vooral met kerst wordt mijn verlangen om zijn moeder te vinden zo hevig dat het bijna niet uit te houden is. 'Zou die jongen uit uw verhaal mijn geschiedenis geloofd hebben, denkt u?' vraagt hij en Attila verzekert hem dat hij dat zeker gedaan zou hebben.

Als de jongen weer in zijn cel is, blijft Attila piekeren over wat hij gehoord heeft. Hij meldt zich bij zijn chef met de vraag of er in

Jonathans papieren geen aanwijzingen staan die hem op het spoor van Jonathans moeder zouden kunnen zetten.

De zoektocht begint. Attila heeft een collega die goed Engels spreekt, en via hem worden er contacten gelegd met ambtenaren in Los Angeles. Attila wendt alle middelen aan om zijn doel te bereiken. En het ongelooflijke gebeurt: de naald in de hooiberg wordt gevonden. Jonathans moeder woont nog in Los Angeles. Er wordt contact met haar gelegd en zij is bereid een ticket te betalen voor de overkomst van haar zoon. Zou het lukken om Jonathan nog voor Kerst bij zijn moeder te brengen? Attila gaat praten met de autoriteiten die Jonathan verlof moeten geven. De hoge ambtenaar die het verhaal hoort geeft Jonathan het gevraagde vrijgeleide, maar wel onder voorwaarde dat Attila als de vertegenwoordiger van de jeugdgevangenis hem zelf naar het vliegveld brengt en er op toeziet dat de jongen ook inderdaad Duits grondgebied verlaat.

Jonathan kan nog steeds niet geloven dat dit allemaal echt gebeurt. Op weg naar het vliegveld vraagt hij een paar keer: 'Het is toch wel echt, ik droom het toch niet?' Alles verloopt soepel op het vliegveld. Als Jonathan de slurf inloopt die hem naar zijn vliegtuig zal brengen en Attila zich ontslagen voelt van de door de rechter hem opgedragen taak, keren ze zich allebei nog een keer om om met een armzwaai afscheid te nemen. Dan roept Jonathan ineens: 'Ik heb steeds de naam van die jongen waar u mij over vertelde, willen vragen. Ik wil net als hij nu bewust verantwoordelijkheid gaan dragen voor mijn eigen leven. Hoe heette hij?' Attila wijst op zichzelf en roept: 'Attila Lasch. God zegene jou en je moeder.' En dan scheiden zich hun wegen voorgoed.

Het jongetje dat niets dan ongeluk had ervaren in zijn kindertijd werd een man, die ondanks alle tekorten van zijn jeugd, uitgroeide tot een man, die door zijn gevecht met de wereld en het leven de kracht vond om overeind te blijven en een sterke behoefte voelde om anderen de vriendschap en liefde te geven die hij zelf had ontbeerd.

(vrij naverteld GSB)

Uw visie als donateur op Herkenning: de resultaten van de enquête.

Eind juli heeft het bestuur aan alle donateurs een enquête gestuurd. Wij vroegen u om daarin uw visie over Herkenning te geven. Helaas waren er voor sommige donateurs problemen met de digitale versie, maar uiteindelijk hebben toch 79 mensen hun mening gegeven.

We danken u daar hartelijk voor!

De bedoeling van de enquête was om van u als donateur te horen welke richting we als Herkenning op zouden moeten gaan en welke activiteiten voor u belangrijk zijn.

We zijn als bestuur verheugd om te horen dat u unaniem vindt dat Herkenning door moet gaan, zolang daar behoefte aan is. Een van de opmerkingen die hierbij gemaakt is, heeft ons als bestuur wel getroffen: iemand herkent zich niet in het geklaag van de derde generatie en vindt dit misplaatst. Een punt waar we aandacht aan willen besteden, want niets is zo fnuikend voor de onderlinge betrekkingen als het claimen van leed door een bepaalde groep.

We vroegen u ook om uw mening te geven over al of niet aanpassen van de doelstellingen van Herkenning. De aanleiding hiervoor was een actie van een aantal donateurs om meer aandacht voor verontschuldigingen en evt. schade-vergoeding voor het aan de kinderen aangedane leed.

Uit de antwoorden van de donateurs blijkt dat er voor wijziging en of aanpassing van de doelstelling nauwelijks adhesie is, slechts drie donateurs waren hier voor en 4 mensen willen wel aandacht voor verontschuldigingen. Een van de donateurs heeft ons een uitgebreide brief geschreven waarin zij haar hart luchtte over hoe er nu nog tegen KFO wordt aangekeken. Zij vroeg zich af wat wij daar als Herkenning nog aan kunnen doen. Er waren ook felle negatieve reacties op dit plan. Het bestuur zal daarom haar beleid niet wijzigen, wel zal zij in overleg gaan met de voorstanders om hen te wijzen op mogelijkheden om hier aandacht aan te besteden.

Welke activiteiten van Herkenning zijn voor u belangrijk? Op deze vraag zijn veel verschillende antwoorden gekomen, het Bulletin staat duidelijk op de eerste plaats, de

donateursdag en website delen een goede tweede plaats. Ook de hulptelefoon en de gespreksgroep worden vaak genoemd als belangrijk. Twee opmerkingen over de donateursdag zijn voor het bestuur aanleiding om meer te letten op mensen die zich daar verloren voelen, omdat ze weinig anderen kennen. Een van de bestuursleden zal voortaan de taak op zich nemen om mensen 'er bij te halen'. De mails die we als bestuur regelmatig met actualiteiten naar u doorsturen, worden ook gewaardeerd.

We vroegen u ook of u gebruik gaat maken van de vernieuwde en goed onderhouden website van Herkenning. Dat blijkt wel het geval, zo'n driekwart van de ondervraagden is van plan de website te raadplegen of doet dat al. Als bestuur zijn we ons ervan bewust dat omgaan met internet voor de ouderen onder ons niet altijd gemakkelijk is, maar we willen dat wel stimuleren omdat het meerwaarde heeft. Het is een goede en goedkope manier om met elkaar in contact te blijven en kennis te verspreiden. Een aardige suggestie was om te zorgen dat onze website bij zoekmachines op internet bij de eerste 10 hits komt! Daar wordt aan gewerkt

Tenslotte was er de vraag of er zaken zijn waar we als Herkenning meer aandacht aan moeten besteden. 14 donateurs hebben daarover suggesties gedaan, we geven u graag een beeld wat er zoal leeft onder de donateurs.

- Meer aandacht voor het zwijgen in de familie: hoe kun je daar mee leren omgaan? In de gespreksgroepen zullen we hier in ieder geval meer aandacht aan gaan besteden, maar als er concrete suggesties zijn bij onze donateurs, dan horen wij die graag!

- Meer aandacht voor de dossiers van de ouders in het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging liggen. Donateurs vragen zich af of Herkenning daar niet meer mee kan doen. We zijn in gesprek met het Nationaal Archief over een betere toegankelijkheid van het CABR

en houden u op de hoogte van de voortgang.
- Meer media aandacht creëren rondom KFO: daar willen we wel over nadenken, maar dat moet zorgvuldig gebeuren. We houden u op de hoogte.

Cuny Holthuis

PROJECT PETER JAHN

Vanuit Duitsland ontving ik een bericht over een project dat Peter Jahn gestart is om een herinneringsmonument op te richten voor alle Oost-Europeanen die slachtoffer geworden zijn van het Derde Rijk.

Hieronder geef ik een samenvattende vertaling van zijn oproep.

Al een jaar of twintig is een groeiende groep mensen in Duitsland er zich van bewust dat niet alleen de Joodse bevolking in eigen land en de veroverde gebieden slachtoffer zijn geworden van een rassenspolitiek, maar dat ook enkele miljoenen mensen behorend tot het Slavische mensentype door de Nazi's zijn vervolgd en vermoord. Op deze Slavische Oost-Europeanen werd door de Nazi's neergekeken, ze behoorden volgens hen tot een minderwaardig ras. Velen van hen werden steeds verder oostwaarts gedreven, rassenleer en het concept 'Lebensraum' waren de basis waarop hun vervolging en uitroeiing waren gegrond.

Al in 1939 werden Polen die in het onderwijs of andere educatieve instellingen werkten in concentratiekampen opgesloten of omgebracht. Er was voorzien dat bij de intocht in Rusland enkele tientallen miljoenen onderdanen van de Sovjet-Unie de hongerdood zouden moeten sterven. Voor 2 miljoen krijgsgevangen werd die bedoeling ook meteen in daden omgezet, dadelijk nadat de Duitsers de oostgrens overgetrokken waren. In de loop van de oorlog stierven nog een miljoen andere krijgsgevangen.

800.000 inwoners van Leningrad vielen ten slachtoffer aan de blokkade, die een vernietigende hongersnood tot gevolg had. De Duitsers hadden graag alle 3 miljoen inwoners

laten verhongeren, maar dat is hen niet gelukt. In Polen en Rusland werden honderden dorpen met de grond gelijk gemaakt en de inwoners gedood als er enige weerstand geboden werd. In 'kaalvreetzones' waaruit eerst alle voedingsmiddelen en nuttige dingen weggehaald waren, werd de bevolking overgegeven aan een hongersnood die honderdduizenden doden veroorzaakte. In Warschau werden bij de opstand honderdduizenden gedood en 600.000 inwoners werden gedeporteerd.

Al deze gruwelijke feiten werden door de Koude Oorlog uit de herinnering verdreven. Als men al over de miljoenen doden sprak dan werden zij toch vaak gezien als slachtoffers die nu eenmaal altijd in oorlogen omkomen. Dat hun dood van tevoren door het Nazi-regime gepland was werd niet gememoreerd en werd bij herdenkingen nooit naar voren gebracht.

Laten wij deze slachtoffers gedenken! Laten we op plaatsen waar al oorlogsslachtoffers herdacht worden ook een monument voor al die anderen oprichten, in Berlijn, bij de Tiergarten bijvoorbeeld. Daar staat een monument voor de soldaten uit het Rode Leger dat al in 1945 werd opgericht maar dat in de vergetelheid is geraakt. Aan de andere kant, in de 17-junistraat [waar in 1953 een opstand plaatsvond GSB] moeten we een monument plaatsen voor de slachtoffers van het Nazi-regime.

GSB

Wie zijn project wil steunen kan zich per mail tot hem wenden:
kl.peter.jahn@gmx.de

OPERATIE 'VERBROEDERING'

Onder deze titel schreef Ian Buruma voor het Historisch Nieuwsblad van september j.l. een artikel over de relaties die Nederlandse vrouwen met buitenlandse soldaten aangingen. 'Nederlandse vrouwen, die zich tijdens de oorlog aan hun ondergeschikte positie hadden ontworsteld, waren in 1945 diep onder de indruk van de goedgeklede, lange en weldoorvoede geallieerde soldaten. De erotische ontlading die volgde, leidde tot morele paniek'.

Hij vergelijkt de enthousiaste ontvangst van de geallieerde soldaten door de vrouwen in West-Europa met de extase waarmee zij twintig jaar later op de Beatles reageerden. In beide gevallen werd een intense vrijheid ervaren die sterke erotische trekjes had. De mannen in West-Europa waren bij de bevrijding ofwel afwezig, ofwel gevangen, ofwel arm, ondervoed en gedemoraliseerd. De bezetting had de mannelijke autoriteit, in elk geval tijdelijk, ondermijnd. Een van de vrouwen die later met een Canadees trouwde zei: 'Laten we wel wezen, na wat wij allemaal hadden doorgemaakt zagen die Canadezen er verrukkelijk uit.'

De muziek die meekwam met de buitenlandse soldaten droeg ook bij aan de 'erotiek van de bevrijding': jazz, swing, Glenn Miller's 'In the Mood', Lionel Hampton's 'Hey Ba-Ba-Be-Re-Bop.'

Verbroedering met de bevrijde bevolking werd aangemoedigd door de Opération fraternisation' in Frankrijk en door het Entertainment Committee of the Netherlands onder auspiciën van prinses Juliana en prins Bernhard! Men zocht Nederlandse meisjes die Engels konden spreken en die de 100.000 Canadezen konden begeleiden naar dansavonden, film of tentoonstelling. Alles in het netje natuurlijk, op plaatsen waar toezicht

mogelijk was. De grootmoeder van Buruma werd als domineesvrouw voor dat toezicht gevraagd, samen met pater Ogtrop. Het was uiteraard onmogelijk om zulk toezicht ook te realiseren. Canadezen meldden dat nergens in Europa de vrouwen bereidwilliger waren dan in Nederland.

De geallieerde bevelhebbers moesten niets van prostitutie hebben, de soldaten mochten officieel niet in bordelen komen. Van tenminste één geval is bekend dat met dat verbod de hand werd gelicht. In Cherbourg werd door het Amerikaanse leger zelf in bordelen voorzien, sommige voor de zwarte soldaten, andere voor de blanken.

Na de bevrijding was de verbroedering er een op freelancerbasis, en autoriteiten vreesden de verspreiding van geslachtsziekten. In de relaties waren de soldaten uiteraard in de machtspositie, maar vrouwen gingen, zoals Simone de Beauvoir schreef 'ook wel op Amerikanenjacht'. Zielige slachtoffers of dweepzieke zieligerds waren ze niet allemaal. In Frankrijk hadden, volgens Patrick Buisson, vrouwen tijdens de oorlog gelegenheid gehad om te rebelleren, tegen een slecht huwelijk, tegen een vernederende positie als dienstmeisje, tegen ongewild ongehuwd zijn. Zij braken los uit banden die hen knelden.

De relaties die vrouwen na de oorlog met geallieerde soldaten aangingen kwamen, zegt Buruma, 'voor veel toeschouwers op hetzelfde neer als die met Duitse soldaten.' Hij citeert stukjes uit een liedje van kort na de oorlog:

Dapp're jongens, fiere strijders
Kwamen van heel ver naar hier
Zij zijn toch onze bevrijders
Gun hun dus ook wat plezier

Maar zoo menig 'Hollands meisje'
Gooide dra haar eer op straat
Voor 'n pakje cigarettens
Of 'n stukje chocolaad
[..]
Velen die met moffen heulden
Hebben daarvoor reeds gebrand
Meisje, ook gij zijt verraadster
van de eer van Nederland
[..]

Dan kijkt geen Nederlandsche jongen
Jou ook nog maar even aan
Wijl je hen om zoo te zeggen
In de kou hebt laten staan

De grief lag op het morele vlak, de losse moraal werd veroordeeld en daarmee vervielen de verschillen tussen de soldaten, bezetters of bevrijders. Er werden zelfs hier en daar in Nederland meisjes die met Canadezen gingen kaal geschoren, zoals eerst met de meisjes die een relatie met een Duitse soldaat hadden, was gedaan. Dit gebeurde bijvoorbeeld (bijna) in Utrecht, waar enkele Nederlandse jongemannen meisjes te pakken kregen die met Canadese soldaten naar de film zouden gaan. Veel uitgaansplekken waren door geallieerde troepen gevorderd – bioscopen, dansclubs, zwembaden – en Nederlanders mochten daar niet komen. Tenzij in het gezelschap van een Amerikaanse of Canadese soldaat. Meisjes zagen zo hun kans, mannelijke leeftijdgenoten voelden zich erdoor vernederd. Bij het incident in Utrecht kwamen messen tevoorschijn, er vlogen stenen door de lucht, er vielen geen doden, maar wel verscheidene gewonden.

Het aantal met geslachtsziekte besmette personen was tijdens de oorlog al gestegen, na de oorlog ging het aantal soms met enkele honderden procenten omhoog. In alle bevrijde landen was er paniek bij de autoriteiten. Voor Italië beschreef de auteur Curzio Malaparte op dramatische wijze de teloorgang van de vrouwelijke eer. Met de Duitsers hadden alleen prostituees betrekkingen onderhouden, maar met de Amerikanen en Britten begonnen ook gewone vrouwen relaties aan te knopen. Door velen werden die als prostitutie gezien, zeker als de vrouw vrijwillig het contact aangegaan was.

In de grote steden in Europa, maar ook in Japan, werden vrouwen op geslachtsziekten

onderzocht. Door het gebrek aan medicamenten en de hygiënische toestand die te wensen overliet, door onervaren jongemannen en jonge vrouwen grepen de ziekten om zich heen.

Niet iedereen liet een protest horen tegen betrekkingen tussen Nederlandse vrouwen en buitenlandse soldaten. De vrouwenarts Wim Storm zag 'een doorbraak voor de vrouwenemancipatie en een welkom einde aan de "ongelijke zedencodex voor man en vrouw" en de "traditionele moraal inzake huwelijkspraktijk". Hij vond het beledigend dat men de vrouwen die zich in Canadese armen nestelden afschilderden als vrouwen die uit waren op materieel gewin in de vorm van chocola of sigaretten. Hij ried de vrouwen aan condooms te gebruiken en promoveerde de beschikbaarstelling ervan en seksuele voorlichting.

Velen waren het niet met Storm eens, een redacteur van Het Parool werd ontslagen omdat hij net als Storm versaffing van voorbehoedsmiddelen had bepleit.

In Frankrijk dat toch altijd op het gebied van publieke moraal voorop gelopen had, werd de klok ook weer teruggedraaid. De 'verwildering' werd gehegeld.

In Oost-Duitsland probeerden de communisten onder leiding van Honecker de jeugd af te houden van losse zeden door hun aandacht te richten op partijactiviteiten. Dat verliep niet zo makkelijk als gewenst. Hij zei daarover: 'We moeten hun drang naar levensvreugde overwinnen.' Hoewel hijzelf niet afkerig was van een avontuurtje, verwachtte hij van zijn achterban ingetogenheid.

De 'verwildering' begon in de loop van het jaar 1945 af te nemen, de opwinding van de bevrijding was over. De angst voor de seksuele losbandigheid leidde er echter wel toe dat in de meeste landen het publiek terug greep naar conservatieve ideeën. De echte seksuele bevrijding kwam pas twintig jaar later, door de uitvinding van de pil en de muziek van de Beatles en de Rolling Stones.

Een paar opmerkingen:

Bij de afkeuring van betrekkingen tussen Nederlandse vrouwen en meisjes en geallieerde soldaten speelden de ideeën over seksualiteit en

betamelijkheid een grote rol. Als dit waar is, zoals Buruma in zijn artikel aanvoert, dan zou de hetze tegen vrouwen en meisjes die met een Duitse soldaat een relatie aangegaan waren, meer door de seksuele en dan door de politieke moraal ingegeven moeten zijn. Het zou interessant zijn om dat nader te bekijken. In het geschiedenisboek dat ik in de jaren tachtig op mijn school (voor volwassenen) gebruikte, schreven de auteurs Adang en Vercauteren: '...en meisjes die, omdat liefde zich niet aan grenzen tussen staten laat binden, omgang hadden gehad met Duitse soldaten.' Ik heb hun visie altijd erg vooruitstrevend gevonden en dat in een tijd dat de publieke mening over deze meisjes en vrouwen vrijwel unaniem negatief was.

Tegenover Buruma's visie dat ook vrouwen die met Canadezen gingen negatief bekeken werden – en dat zoals uit zijn artikel blijkt niet alleen vanwege de seksuele moraal, maar ook vanwege jaloezie van Nederlandse jongens op hun Canadese leeftijdgenoten die er met 'hun' meisjes vandoor gingen – wil ik het liedje stellen dat na de oorlog furore maakte over 'Trees met haar Canadees'. Ik heb daar altijd uit begrepen dat van Trees geaccepteerd werd wat in Truus met haar Karl afgekeurd werd.

GSB

KINDEREN VAN BUITENLANDSE SOLDATEN

In Nederland is ruim twintig jaar een organisatie actief geweest die zich inzette voor kinderen van een Nederlandse moeder en een (onbekende) Canadese vader. Het echtpaar Olga en Lloyd Rains heeft zich bijzonder ingespannen om vaders op te sporen die na de oorlog naar hun thuisadres in Canada waren teruggekeerd. Er is altijd veel publiciteit geweest wat betreft deze groep oorlogskinderen. Een jaar of tien geleden heeft de organisatie zich opgeheven – de reden weet ik niet.

Olga en Lloyd Rains

Naast deze groep zijn het de nakomelingen van Duitse militairen die in of vlak na de oorlog zijn geboren, die zich in de negentiger jaren van de vorige eeuw georganiseerd hebben om elkaar te ondersteunen bij hun moeilijke positie in de maatschappij en het zoeken naar de onbekende vader. Zowel in Nederland als in Denemarken en Noorwegen werden door hen organisaties voor zelfhulp opgericht. Later volgde een Frans-Duitse vereniging, 'Coeurs Sans Frontières-Herzen Ohne Grenzen'.

In Nederland kennen we twee organisaties die zich bezig houden met de problematiek van mensen die een Japanse vader hebben, Sakura en JIN.

Zowel in België als in Frankrijk zijn begin deze eeuw organisaties ontstaan die zich inzetten voor kinderen geboren uit een relatie tussen een Belgische of Franse vrouw en een van de bevrijders, meestal een Amerikaan.

Op internet vond ik een website van een organisatie van nakomelingen van Nederlandse vrouwen en Poolse soldaten.

Ongetwijfeld zullen er elders groepen nakomelingen zijn die op een of andere manier met de Tweede Wereldoorlog verbonden zijn. Want het aantal combinaties is uiteraard groot.

Ook in Duitsland zijn er kinderen geboren uit relaties met buitenlandse soldaten. Omdat vrouwen die een kind kregen nadat ze door (een) Russische soldaat/soldaten verkracht waren zich schaamden voor wat hun overkomen was, is totaal onbekend om hoeveel kinderen dit zal gaan. Er zijn ook Duitse mannen en vrouwen die een Amerikaanse, Engelse of Canadese vader hebben. Veel is over hen niet bekend. Professor Maria Kaiser van de universiteit van Leipzig is nu een onderzoeksproject gestart in samenwerking met de universiteit van Greifswald en ze hoopt voldoende mensen te vinden die bereid zijn de vragenlijst in te vullen en eventueel later hun verhaal en ervaringen met haar te delen. Maria Kaiser schat het aantal 'kinderen van de bezetting' op 200.000. De laatste jaren is er wel iets over hen gepubliceerd waarbij vooral de historische en sociologische kanten van de zaak aan bod gekomen zijn. Een van de conclusies is dat velen die tot deze groep behoren negatieve bejegening hebben ondervonden, uitsluiting en discriminatie. De groep van Maria Kaiser wil nu vooral de psychologische kant van hun verhalen bestuderen. Het is de bedoeling dat mensen die er behoefte aan hebben begeleiding kunnen krijgen; daarnaast zal er gepubliceerd worden om therapeuten en andere hulpverleners van de problematiek van deze groep kennis te laten nemen.

In juni werd ik benaderd door Azziza B.Malanda die een onderzoeksstudieproject wil beginnen onder nakomelingen van Duitse moeders en een Africo-Amerikaanse vader. Tussen 1950 en 1960 zijn er veel van deze kinderen geboren. Die zijn vaak niet in het gezin van de moeder grootgebracht, maar groeiden op in kindertehuizen. Het was moeilijk om voor deze kinderen in Duitsland gezinnen te vinden die bereid waren een kind te adopteren. In de VS en in Denemarken lukte het beter om deze kinderen bij adoptiefouders onder te brengen. Azziza wil dit onderzoek uitvoeren als sluitstuk van haar studie aan de universiteit van Hamburg in het kader van een 'oral history' project aan de geschiedkundige faculteit.

Via het netwerk van het International Bulletin hoopt zij gegadigden te vinden. De organisatie van Lebensbornkinderen verspreidde de oproep onder haar leden en enkelen van hen konden Azziza al aan goede informatie helpen. Het is verheugend dat oorlogskinderen elkaar de helpende hand kunnen en willen bieden.

Websites van bovengenoemde organisaties:

www.krigsboern.dk

www.nkbf.no

www.coeurssansfrontières.biz

www.nésdelalibération.fr

www.usad-ww2.be

www.poolsebevrijders.nl

www.polonia-breda.nl

www.lebensspuren-deutschland.eu

www.JIN-info.nl/default

www.stichtinge-sakura.nl

JAN DE INDIAAN

Toen Jan een jaar of 17 was vertelde zijn grootmoeder hem dat de man waarmee zijn moeder getrouwd was niet zijn biologische vader was. Zijn eigenlijke vader was een Canadese militair. Als hij later nog wat meer zou willen weten dan kon ze hem nog meer vertellen, maar pas als hij getrouwd was of oud genoeg om de informatie op een goede manier te verwerken. Als 17-jarige was hij nog niet erg assertief en hij durfde zijn ouders niet met grootmoeders woorden te confronteren. Toen hij verkering kreeg met Lenie en hun relatie serieus werd, vertelde Jan haar wat zijn grootmoeder had gezegd. Tot zijn verbazing bleek zijn verloofde alles al te weten, omdat haar buurman tijdens de oorlog in dezelfde straat als zijn grootmoeder had gewoond en zelfs zijn biologische vader had gekend!

Toen hij getrouwd was ging hij weer naar zijn grootmoeder, hij vond het tijd worden om meer over zijn afkomst te weten te komen. Zij deed geen nieuwe onthullingen, maar gaf hem een envelop met enkele foto's erin en de naam van zijn vader. Jan wist er niet goed raad mee. Hij sprak geen Engels en zou dus, als hij contact met zijn biologische vader wilde opnemen, iemand om hulp moeten vragen. Dat durfde hij niet aan, hij was bang dat zijn stiefvader er achter zou komen en boos zou worden.

In die tijd was hij chauffeur bij een internationaal transportbedrijf, hij was dus veel en vaak voor langere tijd op pad. Zijn vrouw was bang dat op een zeker moment haar schoonouders de envelop met de foto's in de bureaula zouden vinden. Ze kwamen namelijk vaak op bezoek en hadden zelfs een sleutel van het huis, zodat ze ook binnen konden komen als Lenie niet thuis was. Ze zag maar één oplossing: de envelop weggooiden. Jan begreep haar actie wel, maar nu had geen enkele informatie meer. Hoe zou hij ooit zijn

biologische vader kunnen terugvinden? Want dat wilde hij graag, zijn vader vinden en hem in zijn armen sluiten.

Jaren later, in 1984, vertelde zijn dochter hem dat er 's avonds een programma op de tv zou zijn met Sonja Barend over de Canadese oorlogskinderen. Ze gaf hem de raad het programma op video op te nemen zodat hij er later nog eens naar kon kijken. Het was muissstil in de huiskamer toen ze die avond tv keken en de familie was het er over eens, dat Jan zou moeten proberen zijn vader te vinden.

De volgende dag kwam zijn moeder op bezoek. Hij vond de moed haar te vragen of ze het programma gezien had. Dat had ze. Ze vertelde dat ze Francis, een van de geïnterviewden, kende, omdat hun vaders vrienden van elkaar waren geweest. Toen zijn stiefvader binnenkwam werd er meteen op een ander onderwerp overgegaan. Later besloot Jan om de omroep te bellen en hij vond een luisterend oor. Men gaf hem een adres in zijn eigen stad en het contact met Tiny Oosterhoff, lid van de vereniging Bevrijdingskinderen gaf hem moed. Ze kende Francis goed en die kende meer dan waarschijnlijk zijn vader.

Het telefoontje met Francis dat gevolgd werd door een lang gesprek onder vier ogen, bracht nieuwe dingen aan het licht: haar vader was een vriend van Jans vader geweest en samen hadden ze nog een gezamenlijke vriend. Als drietal waren ze steeds met elkaar opgetrokken. Francis zou naar Canada gaan op uitnodiging van die derde persoon van het drietal.

Jan kwam naderhand in contact met Olga Rains, die aan de hand van zijn informatie een verdere zoektocht naar zijn vader ondernam. Uiteindelijk ging het toch om een andere man dan Jan aanvankelijk had gedacht, maar wat maakte het uit? Olga had zijn telefoonnummer gevonden, met hem gesproken en hij keek uit naar het telefoontje van zijn zoon....Jan was sprakeloos, maar raapte even later toch alle moed bij elkaar en draaide het nummer. Een stortvloed aan hevige emoties kwam over hem heen toen hij zijn vaders stem hoorde. In een beetje Engels, Duits en Nederlands sprak hij

met hem. Wat er gezegd werd was niet zo belangrijk, dát ze met elkaar spraken, daar kwam het op aan.

Hij werd uitgenodigd om naar Canada te komen en in de zomer stapte hij op het vliegtuig. Zijn vader had op zijn komst aangedrongen omdat zijn gezondheid niet zo best was – wat achteraf alles meeviel. Toen hij in Canada landde was hij heel gespannen: hoe zou het bezoek verlopen?

Zijn halfzuster Flo was de eerste die hem begroette: 'Welkom thuis, babybroertje van me'. Daarna omhelsde zijn vader hem en zei Flo's dochter: 'Je bent een echte Johnson met jouw lengte'. Al gauw vonden ze nog meer familietrekjes.

Jans bezoek werd door Olga gefilmd en toen hij een bezoek bracht aan een van zijn halfbroers die een functie als hoge ambtenaar had, werd hij door de premier van Toronto uitgenodigd. Deze vroeg hem naar zijn mening over Canada. Daar kon hij nog niet veel over zeggen, hij was er nog maar pas. De premier arrangeerde een diner ter ere van de Nederlandse gast en vroeg hem of hij niet in Canada wilde komen wonen. Dat zag Jan niet zo een-twee-drie zitten, maar de premier zei hem dat hij wel een baantje als truck-chauffeur voor hem kon vinden: 'Omdat je vader afstamt van de oorspronkelijke bewoners van Canada, een Indiaan is, heb je net zoveel recht om hier te wonen als ik.'

Jan had zich vaak afgevraagd of zijn vader wel eens op zoek naar hem zou zijn geweest. Nu bleek dat zijn vader er in zijn gezin nooit een geheim van gemaakt had dat hij in Nederland een kind had. Hij had pogingen ondernomen hem te zoeken, maar hij had niet de juiste naam. Toen zijn zoon Herb een deel van zijn diensttijd in Duitsland doorbracht, had deze nog geprobeerd om Jan op het spoor te komen. Tevergeefs.

Maar: eind goed, al goed in dit verhaal van Jan.
Na zoveel eenzaamheid nu zoveel familieleden die hem koesterden.

GSB

VIETNAMERIKAANSE KINDEREN VAN DE OORLOG

Rond 2001/2002 deed Saskia Hooiveld onderzoek naar de lotgevallen van kinderen die geboren werden uit een relatie van een Vietnamese vrouw en een Amerikaanse militair. Zij vroeg zich af hoe er door hun omgeving naar hen gekeken werd en hoe zij zichzelf zagen: in hoeverre speelde hun uiterlijk en verdere voorkomen een rol in de beoordeling en hoe leerden ze met de reacties van hun omgeving om te gaan?

Saskia bezocht Vietnam en trof al meteen een taxichauffeur die op zijn visitekaartje had staan dat hij zijn cliënten brengen kon naar een tehuis waar deze Vietnamerikaanse kinderen waren ondergebracht. Dat bleek een nogal optimistische interpretatie van de werkelijke situatie te zijn, want het tehuis was leeg. Het had wel als opvangtehuis gediend, maar alle kinderen die daar tijdelijk onderdak hadden gevonden waren naar de VS gegaan. Ondanks de vele beweringen van de personen die ze ernaar vroeg dat er geen Vietnamerikaanse kinderen meer in Vietnam waren, kreeg ze via via toch contact met enkele van deze mensen. Uiteindelijk heeft ze met 19 mannen en vrouwen kunnen spreken en hoewel de verhalen heel erg verschillend zijn, komen er toch een aantal thema's uit naar voren die bij alle personen een grote rol spelen.

Saskia specificeerde in het begin van haar verslag wat zij onder identiteit verstaat, n.l. een concept dat verbonden is met vragen met welke groep wij ons verbonden weten en voelen, wat wij met die groep delen, een groep die groter is dan onszelf en als zodanig ook door de maatschappij als groep wordt gezien. Identiteit heeft echter ook de kant van uniciteit, die elementen waarin de persoon verschilt van de groep waartoe hij of zij behoort. Iemands identiteit ontwikkelt zich geleidelijk en wordt beïnvloed door de groep van oorsprong, de reacties van de omgeving, de historische constellatie en de plaats waar iemand woont. Elke samenleving bestaat uit groepen die in mindere of meerdere mate in die samenleving zijn geïntegreerd. Toch bestaan er groepen die in het geheel niet meetellen of zichzelf afzijdig

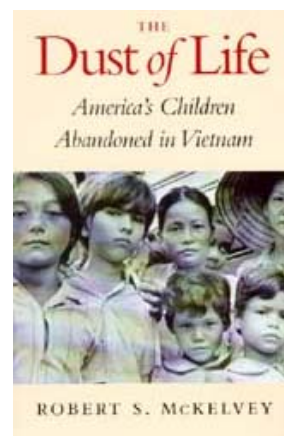
houden. Daarmee zijn ze niet of slechts gedeeltelijk geïntegreerd. Elke nieuwe groep die in de samenleving wordt geïntegreerd ondervindt daar de invloed van, terwijl ook de maatschappij door die integratie beïnvloed wordt.

In 1987 werd in de VS de Amerasian Homecoming Act aanvaard. Alle kinderen die tussen 1 januari 1962 en 1 januari 1976 geboren zijn uit een relatie van een Aziatische moeder en een Amerikaanse militair komen in principe in aanmerking om naar de VS te emigreren en deel te nemen aan een resettlement programma, buiten de normale voorschriften om die voor immigranten gelden. Voor kinderen waarvan het vaderschap niet is vastgesteld geldt deze wet zonder voorbehoud, kinderen die hun vader wel kennen of weten wie hij is, mogen eveneens naar de VS komen maar dan op de normale condities. Het gaat in deze wet om kinderen uit diverse landen, al of niet geboren in of als nasleep van een oorlog. De Vietnam Amerikaanse kinderen die Saskia bestudeerde, zijn echter wel als kinderen van de oorlog aan te duiden.

De termen waaronder deze kinderen bekend zijn en waarmee ze ook vaak aangesproken worden – waarbij hun echte naam niet gebruikt wordt – zijn o.a. 'Nguoi Lai' en 'Con Lai'. Deze betekenen allebei 'persoon van gemengd ras', waarbij de eerste benaming als neutraal geldt, terwijl de tweede een negatieve lading heeft. Ook worden wel gebruikt 'My Lai' en 'Den Lai' die resp. betekenen 'Amerikaan' van gemengd ras' en 'donkere persoon van gemengd ras'. In haar onderzoek kwam Saskia mensen tegen die zichzelf ook met deze termen omschreven. Sommigen vermeden die termen juist omdat ze die discriminerend vonden. Een vrouw vertelde echter dat haar moeder haar had geleerd er geen aanstoot aan te nemen, omdat het kind natuurlijk ook gewoon een persoon van gemengd ras was – feitelijk, dus waarom die aanduiding niet gewoon accepteren?

In veel gevallen was er sprake van stigmatisering. Alleen al het bestaan van deze kinderen herinnerde hun omgeving eraan dat er familieleden en vrienden omgekomen waren door wat zij als de Amerikaanse agressie

zagen. De VietnAmerikaanse kinderen zijn de kinderen van de vijand en alleen al hun aanblik rijt oude wonden open. Deze kinderen werden op straat uitgescholden of door andere kinderen en volwassenen aangevallen. Toch kwam stigmatisering ook om andere redenen voor. Een van de kinderen waarvan de moeder tot het Bergvolk behoort, werd vanwege die afkomst, en niet vanwege haar Amerikaanse vader, gediscrimineerd. Toen in haar dorp nog vrij veel andere Bergbewoners woonden, viel er geen onvertogen woord, maar toen de meerderheid door de 'echte' Vietnamezen gevormd werd, begonnen de scheldpartijen.

De VietnAmerikaanse kinderen zijn als zodanig zichtbaar, door hun donkerder huid, blond haar of krullend haar, breder postuur en grotere lengte. Ze wijken af van het normale Vietnamese uiterlijk. Zij beschouwen zichzelf meestal ook als lelijker dan de Vietnamezen omdat zij

afwijken van de regel. Om een partner te vinden speelt het uiterlijk een blokkerende rol. Moeders zijn vaak al toen hun kinderen klein waren ermee begonnen om hun haar zwart te verven en te ontkrullen en de meeste kinderen gaan hier mee verder om zo een uiterlijk kenmerk dat hen nadelig onderscheidt van anderen zoveel mogelijk uit te schakelen.

Saskia kwam tijdens haar studie tot de ontdekking waarom veel mensen denken dat er geen VietnAmerikaanse kinderen meer in Vietnam wonen. De meesten leven een teruggetrokken leven. Jane bijvoorbeeld heeft een baan die zij 's nachts kan uitvoeren, Rose woont in een klein dorpje ver van de bewoonde wereld. De anderen wonen op het platteland of in buitenwijken van grote steden waarin zij proberen zomin mogelijk op te vallen. Door hun uiterlijk zoveel mogelijk aan te passen en provocaties uit de weg te gaan slagen ze er in een redelijk rustig leven te leiden. Ze voelen zich geen Vietnamezen, vooral omdat de omgeving hen niet als Vietnamezen ziet. Dat zij nog niet naar de VS zijn gegaan, komt omdat

sommigen van de Terugkeerwet niets wisten, anderen bij het programma geweigerd zijn, terwijl sommigen op de papieren wachten. En anderen willen ondanks alles in Vietnam blijven, terwijl er ook Vietnameer kinderen uit de VS terugkeerden omdat ze zich daar geen plaats konden veroveren.

Alleen al hun bestaan is grensoverschrijdend, omdat ze van gemengd ras zijn, sociaal een minderheidsgroep vormen die nauwelijks geïntegreerd is, maar ook omdat met hun bestaan cruciale ideeën over 'ongetrouwd moederschap', 'de vijand' 'wat is mooi en wat is lelijk' verbonden zijn. Hun aanwezigheid roept vragen op op velerlei terrein en in diverse gebieden van de maatschappij. Over hen nadenken en spreken roept gevoelens van onzekerheid op, daarom is het beter te doen alsof ze er niet zijn. Het is een taak van de internationale gemeenschap om voor de belangen van groepen zoals deze op te komen.

OPMERKELIJKE STUKKEN IN DE MEDIA

Hoofdrolespeler in zwart hoofdstuk

In het advocatenblad van augustus j.l. werd een hoofdstuk gewijd aan Gerrit Willem van der Does, bijna dertig jaar lang landsadvocaat. Toen hij als zodanig aangesteld werd in 1936 waren zijn Duitse sympathieën bekend, hij had in 1934 zelfs meegeschreven aan een verkiezingsbrochure voor de NSB. Hij was tegen de komst van Joodse advocaten uit Duitsland, die 'uitgekotste figuren'. Hij steunde een wetsontwerp dat buitenlandse advocaten het werken in Nederland onmogelijk maakte. Na de inval van de Duitsers speelde hij een rol bij het leveren van munitie aan Duitsers, 'voor het bezettingsleger', niet 'voor het front'. Maar

het was natuurlijk niet te controleren of de wapens daar niet terecht kwamen. Deze houding weerspiegelt haarscherp hoe Van der Does zich aan juristerij overgaf in een zo principiële kwestie als munitie schreef Joggli Meihuizen in zijn boek 'Noodzakelijk kwaad'.

Van der Does moest zich na de oorlog verantwoorden, werd tweemaal voorgedragen voor ontslag, maar de toenmalige minister Lieftinck (PvdA) negeerde beide beslissingen, 'een van de best bewaarde geheimen van de zuivering', aldus Meihuizen. In 1958 kreeg Van der Does een lintje en in het In Memoriam dat in het Advocatenblad in 1972 bij zijn overlijden verscheen werd met geen woord gerept over de jaren '40-'45. Door nu in het blad uitvoerig op zijn loopbaan en keuzen in te gaan, hoopt de redactie 'die faux pas' enigszins goed te maken.

Dat de houding tegenover de oorlog anno 2013 'principiëler' is geworden dan die in 1972 was, is een ander verhaal.

Zuchten en inzicht

Uit een boekbespreking van John Jansen van Galen van het boek van Zonneke Matthée 'Verzwegen levens' in het Parool van 3 oktober haal ik de beginzinnen en de laatste zinnen aan om die aan u door te geven.

'Aanvankelijk legde ik dit boek zuchtend terzijde, omdat titel en ondertitel de suggestie wekten dat nu alweer een nieuwe groep slachtoffers kwam klagen over gebrek aan aandacht. Dat is een misverstand; deze 'vrouwen uit een fout gezin' (deels overigens zelf behoorlijk 'fout') klagen niet dat anderen hun levens verzwegen, dat hebben ze altijd zelf gedaan.'

'De voornaamste indruk die blijft hangen is die van een enorme chaos in Noordwest-Europa na de bevrijding en van de tomeloze, naargeestige wraakzucht onder de Nederlanders, die daar toch meestal waarlijk weinig recht op konden laten gelden.

'Wat ik mij nooit bewust ben geweest is hoe die periode tot op de dag van vandaag doorwerkt in de levens van deze 'foute' vrouwen: altijd op je hoede zijn, bang dat je verleden uitkomt, geen vriendschappen kunnen sluiten, en dan de worsteling of je het aan je (klein)kinderen moet vertellen.'

OPROEP

Namens Stichting Stolperstenen Groenlo wil ik graag het volgende onder uw aandacht brengen. De Stichting is, naast het leggen van de stenen, begonnen met een educatief project voor de hoogste twee klassen basisschool en de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs. Ons plan is een en ander vorm te geven aan de hand van de verhalen van zes Groenlose kinderen die echt bestaan hebben. Doel van het project is allereerst informatie verschaffen over hoe het is om in een oorlogstijd te leven als kind in een bezet land en meer specifiek in Groenlo. Daarnaast willen wij uiteraard ook laten zien dat aan elk verhaal meerdere kanten zitten. Dat onbegrip en onwetendheid voor heel veel leed kan zorgen, met name aan degenen die zelf niets fout hebben gedaan; in deze de kinderen. Maar ook dat tolerantie en begrip, misschien zelfs vergeving, pas kan beginnen als je alle kanten van een verhaal hoort. Tot slot willen we de kinderen laten ervaren dat het moeilijk is om te weten wat goed is als je er middenin zit en dat vooroordelen en discriminatie ook in deze tijd voor komen. Om aan alle kinderen die toen in Groenlo leefden recht te doen willen we ook heel graag een (echt-ooit-bestaand) kind van NSB-ers in ons project. Om voor de hand liggende reden is dit complex. Zoals in elke kleine gemeenschap kennen we de nazaten van Groenlose NSB-ers. Hen willen we niet belasten met hun naam in ons project. Ook omdat het project in hun eigen klassen zal worden gedaan. Ik ben dus op zoek naar namen van mensen die in 40-45 in Groenlo woonden, NSB-ouders hadden, daarna zijn weggetrokken en nu ook geen familie meer hebben die nog in ons stadje woont (tenzij dat geen bezwaar voor hen en de familie is).

Als u aan deze oproep gehoor wil geven mail dan naar anne.grolle@kpnplanet.nl.

Hartelijk dank,
Anne Nales

Oproep: ervaringen internerings- en bewaringskamp Vught

Ik ben journalist en schrijf over onderwerpen met een historische en ethische component. Eerder publiceerde ik o.a. interviews met ooggetuigen van de periode 1900-1914, gesprekken met gepensioneerde theologen over vragen waar zij niet uitkwamen en een boek over de vermenselijking van het huisdier en de gelijktijdige “verdingelijking” van het productiedier.

Deze zomer kwam ik in contact met iemand die als 17-jarige jongen ruim een half jaar geïnterneerd is geweest in internerings- en bewaringskamp Vught. Hij gaf mij toestemming zijn verhaal te publiceren, maar toen ik in kranten, archieven en literatuur op zoek ging naar achtergrondinformatie, bleek er over de interneringskampen relatief weinig – en vaak in algemene zin – te zijn gepubliceerd.

Daarom wil ik graag de geschiedenis van in ieder geval één verblijfskamp zo goed mogelijk vastleggen. Daarvoor heb ik inmiddels de nodige boeken en archieven doorgespit, maar zoek ik ook contact met mensen die in de periode september 1944 tot januari 1949 in Vught zaten: ex-politieke gevangenen en hun kinderen, Duitse burgers en ex-stafleden en bewakers.

Was u in de periode van september 1944 tot januari 1949 in kamp Vught geïnterneerd - als kind, (jonge)man of vrouw – of heeft u er verhalen over gehoord van uw ouder(s)? en wilt u dit verhaal delen ten behoeve van een publicatie over bewaringskamp Vught? Dan kom ik graag met u in contact om te horen onder welke voorwaarden u dit wilt doen. U kunt contact met mij opnemen via de mail: mverduyn@xs4all.nl of via de telefoon: 06-1838 27 06 of 020 692 1980.

Marijke Verduyn

DONATEURSDAG 22-11-2013 in MAARN

Ruim zestig personen waren aanwezig in de Twee Marken voor de jaarlijkse donateursdag. De voorzitter opende met een welkom aan allen en stelde daarna de huidige bestuursleden voor.

Er waren drie auteurs uitgenodigd om over de reacties op hun boek te spreken en daarnaast een projectleidster van het herinneringscentrum Westerbork die een lezing gaf over het gastsprekerschap. (In het maartnummer van 2014 besteden we hier uitgebreid aandacht aan).

Allereerst kwam Ebbe Rost van Tonningen aan het woord. (Voor zijn boek 'In Niemandland': zie bulletin december 2012; in dit bulletin een beschouwing door historicus Von der Dunk). Daarna voerde Bettina Drion het woord over haar boeken 'Porselein' en 'Scherven' (zie ook bulletins maart en juni 2013) en tenslotte sprak Yvonne van den Berg over haar boek 'De viool van mijn moeder' waarvan u in dit bulletin een boekbespreking vindt. Ook werd de uitslag van de enquête besproken.

Ebbe sprak in grote lijnen over zijn eigen leven, over zijn ouders en de NSB als zondebok. Hij heeft zijn vader nauwelijks gekend, was ook vaak van zijn moeder gescheiden, een eenzaam kind. Zich concentreren op school lukte niet goed, maar sporten was zijn ding waardoor hij de aandacht ontving die hij zo zeer behoefde. Hij sprak over het rapport over zijn vaders dood, hoe dat jaren 'verdwenen' was, genegeerd werd. De privacy van degenen die zijn vader mishandelden wordt beschermd, maar de privacy van zijn ouders en van hem en zijn broers is keer op keer geschonden. Politici gaven hem onder vier ogen wel gelijk, maar moedig naar dat inzicht handelen was er tot nu toe niet bij. Wist zijn vader teveel van de politieke en economische elite en van hun financiën en die van het koninklijk huis? Ebbe's boek heeft veel positieve reacties opgeleverd, maar die van het 'establishment' waren daar niet bij. Daarmee wordt de kans verspeeld de maatschappij te verbeteren: door fouten te erkennen en er lering uit te trekken kan een nieuwe start gemaakt worden

Bettina wilde de glijdende schaal tussen goed en fout onderzoeken, kijken of ze de grootvader uit zijn liefdevolle brieven aan zijn vrouw en de man die voor spionage geëxecuteerd werd in één beeld kon krijgen. Tot ze aan haar boek begon had ze over de NSB een ongenueanceerd beeld net als 'de rest van Nederland'; door haar onderzoek is ze gaan zien dat alles veel complexer is. Haar boeken zijn zeer positief ontvangen. Na lezingen vertellen mensen haar verhalen over hun eigen familie. Ook de pers was positief en dat waardeert ze zeer, want een auteur staat machteloos tegenover afkrakende kritiek. Voor haar is vooral belangrijk dat haar boeken het leven van haar vader zo positief veranderd hebben en dat haar band met hem zeer geïntensiveerd is.

Yvonne wilde schrijven over muziek, of over de moeder-dochterrelatie of over de invloed van het NSB-lidmaatschap op de familie. Al gauw zag ze in dat het niet of-of kon worden, maar en-en. Als haar ouders nog geleefd hadden of als haar broer er tegen geweest zou zijn, had ze het boek niet gepubliceerd. Door te schrijven kon ze stukje bij beetje loskomen van haar onterechte schuldgevoel, haar plaatsvervangende schaamte, haar wantrouwen onder ogen zien en angsten overwinnen. In de maand voor de boekpresentatie kreeg ze het toch soms nog benauwd als ze dacht aan mogelijk negatieve reacties. Die heeft ze niet gekregen, integendeel. Mensen laten weten nu pas te beseffen hoeveel ellende NSB-kinderen is aangedaan, hoe fnuikend het loyaliteitsconflict voor hen geweest is, hoe ingewikkeld de kwestie van goed en fout.

Je ouders afschrijven, dan pas kan Nederland je als kind van accepteren, zei Ebbe, zo was het tenminste lange tijd. Laat de maatschappij eerst de balk in eigen oog aanpakken en niet de splinter in het oog van anderen.

Bettina schreef iets over haar grootvader op waarvan ze niet zeker weet of hij dat wel gedaan heeft, alleen maar om eventuele verwijten vóór te zijn. Conclusie: we zijn dus (nog) niet vrij!

Bij de rondvraag na Yvonne's voordracht haalde iemand Solzjenitsin aan: spreek over goede en foute *dadén*, niet over goede of foute *mensen*.

GSB

Mogelijkheden tot inzage van dossiers bij het Nationaal Archief

In het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging zijn de justitiële dossiers van de van collaboratie met de Duitse bezetter verdachte Nederlanders ondergebracht.

De toegankelijkheid van de dossiers wordt bepaald door de Archiefwet van 1995.

Bij het Nationaal Archief gelden beperkende voorwaarden voor de inzage van de dossiers. Deze beperking geldt echter alleen als de persoon waarover informatie gezocht wordt in het archief nog in leven is. Is deze echter overleden, dan is het archief in principe voor iedere burger toegankelijk. Het Nationaal Archief wijst geïnteresseerden echter wel op de belangen van de kinderen en familie van de persoon waarover informatie gezocht wordt.

Adres:

Nationaal Archief
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

Openingstijden:

dinsdag	9.00 – 21.00 uur
woensdag t/m vrijdag	9.00 – 17.00 uur
zaterdag	9.00 – 13.00 uur

Familieleden van betrokkenen hebben recht op inzage als:

- de desbetreffende is overleden
- de desbetreffende toestemming geeft tot inzage

Als de aanvrager een verklaring van een psychiater of psychotherapeut kan overleggen waarin de hulpverlener duidelijk maakt dat het voor het geestelijk welzijn van de aanvrager onontbeerlijk is dat de gezochte informatie verkregen wordt, kan er informatie gegeven worden door een ambtenaar van het Rijksarchief; de aanvrager kan dan echter niet zelf het dossier inzien.

Voor informatie kan men contact opnemen met het Nationaal Archief (voorheen Rijksarchief):

telefoon: 070 3315444
fax: 070 3315499
email: info@nationaalarchief.nl
website: www.nationaalarchief.nl

Het verzoek tot inzage van een dossier moet schriftelijk worden ingediend bij het volgende adres:

Nationaal Archief
Secretariaat afd. Publiek
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

In dit verzoek dient voor te komen, moet respectievelijk bijgesloten worden:

- Naam, volledige voornamen, geboortjaar en –plaats van degene naar wie onderzoek wordt gedaan.
- Bewijs van overlijden van deze persoon (uittreksel uit het overlijdensregister, aan te vragen bij de afdeling Burgerzaken van de gemeente waar de persoon is overleden of een kopie van een rouwkaart). Voor een persoon geboren vóór 1909 is dit bewijs van overlijden niet noodzakelijk.

Als de persoon in kwestie niet overleden is dan is een door hem of haar getekende verklaring waarin toestemming verleend wordt noodzakelijk.

Deze verklaring dient vergezeld te gaan van een kopie van een geldig legitimatiebewijs van degene die toestemming geeft.

Bij het verzoek moet de relatie tussen aanvrager en de persoon in kwestie aangeduid worden, er moet een korte motivering gegeven worden van de wens tot inzage, en er moeten zoveel mogelijk relevante gegevens over de betrokkene vermeld worden, zoals naam, eventueel meisjesnaam, de organisatie waar hij/zij tijdens de bezetting lid van was.

Het Nationaal Archief bekijkt of er een dossier over de persoon in kwestie aanwezig is.

Als dat niet zo is, wordt u dat gemeld. Als het wel aanwezig is, stuurt men u een brief met de regels van het inzagerecht. Daarop komt ook het telefoonnummer voor dat u bellen moet voor een afspraak. Meestal ontvangt u na twee tot drie weken antwoord.

Het is niet toegestaan documenten uit het dossier mee te nemen, er mag ook niets gekopieerd worden. U mag wel gegevens overschrijven. Een en ander is bedoeld om niet alleen de privacy van de betrokkene te beschermen maar ook die van de directe verwanten.

COLOFON

Het Bulletin is een uitgave van de Stichting Werkgroep Herkenning.

Het doel van de Werkgroep is:

- het bevorderen van hulpverlening aan hen die in hun persoonlijk en/of maatschappelijk leven moeilijkheden ondervinden, doordat een of beide (groot)ouder(s) aan de kant van de bezetter stond(en) dan wel tot de bezetter behoorde(n)
- bekendheid geven aan de problematiek van deze groepering

De Werkgroep is niet verbonden aan enige politieke partij, levensbeschouwelijke stroming of kerkelijk genootschap. De Werkgroep distantieert zich nadrukkelijk van elke vorm van of sympathie voor (neo)fascisme en (neo)nazisme.

Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het volgende nummer verschijnt begin maart 2014.

Kopij hiervoor moet **voor 14 februari 2014** in het bezit zijn van de redactie:

gonda.scheffel-baars@werkgroepherkenning.nl of
Gonda Scheffel-Baars, Nieuwsteeg 12,
4196 AM Tricht.

We stellen het op prijs als u uw bijdragen digitaal aanlevert. Is dat niet mogelijk dan zijn geschreven of getypte bijdragen op papier uiteraard ook welkom.

Niets uit dit nummer mag worden overgenomen anders dan na toestemming van de redactie.

Redactie:

Cuny Holthuis-Buve
Gonda Scheffel-Baars

Jaargang 28, nummer 4, december 2013

